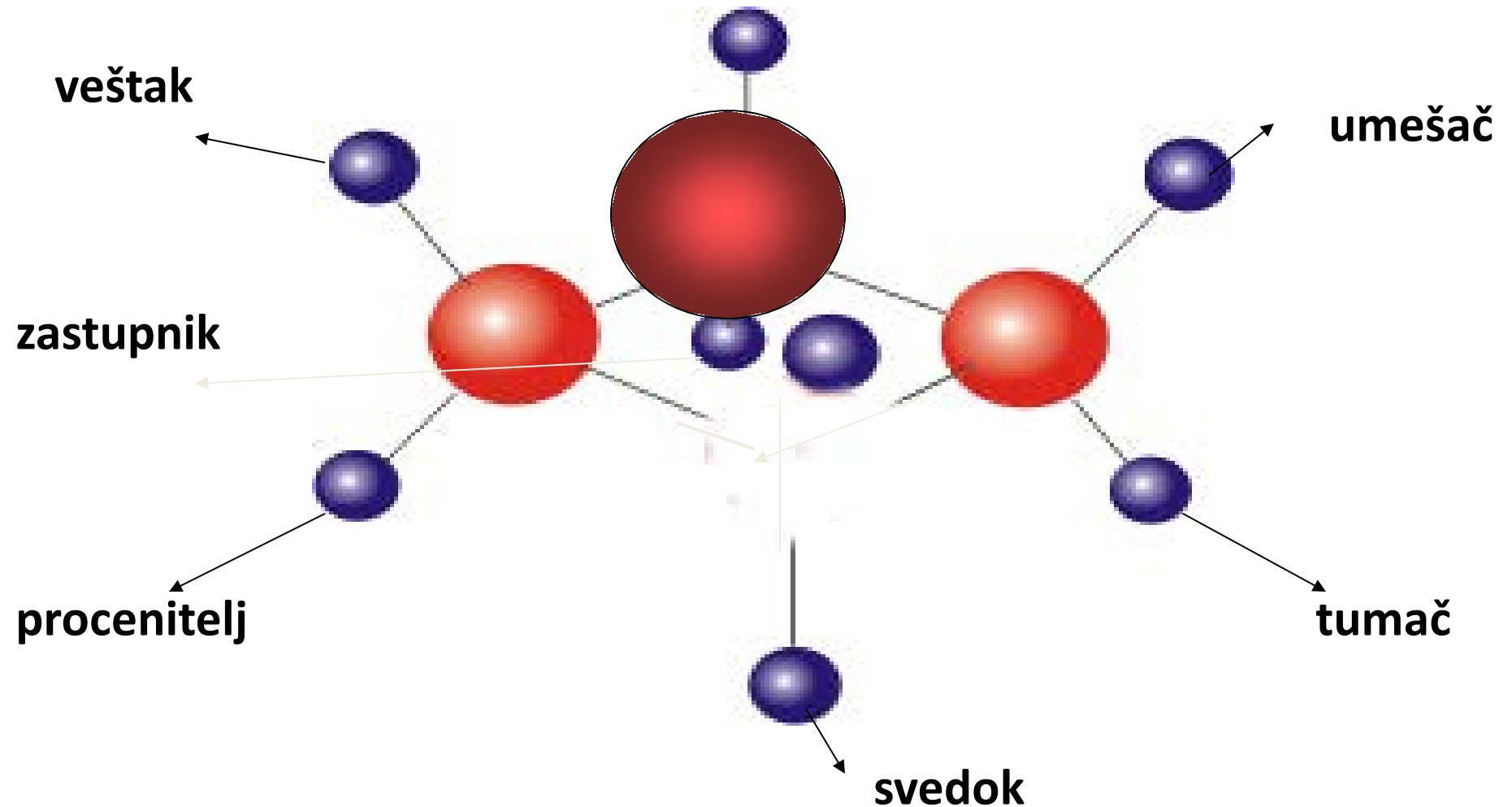

Subjekti procesnog prava

Subjekti parnice

Sud - organ, nosilac sudske vlasti i pravosudne funkcije

Stranke:

1. **Tužilac** lice koje od suda traži donošenje odluke kojom se rešava spor
2. **Tuženi** - lice protiv koga se ova odluka donosi

Pojam stranke imenantan procesnom pravu - izvan procesnog prava nema stranaka

Strane u sporu

Stranke u parnici

Pojam parnične stranke

Stranka – lice koje od nekog organa javne vlasti traži preduzimanje službene radnje

Pojam parnične stranke

- Materijalnopravni pojam stranke
- Procesnopravni pojam stranke
- Funkcionalni pojam stranke

Stranka u materijalnompravnom smislu

Stranka - onaj o čijim se pravima, odnosno dužnostima u parnici odlučuje

Kritika: Najšešće je tako, ali....

Ima li, npr. stranaka u parnici koja se vodi kako bi se utvrdilo nepostojanje jednog materijalnog odnosa?

Da li je adekvatan ovaj pojam?

Stranka u procesnom smislu

Stranka je subjekt koji U SVOJE IME traži pravnu zaštitu i onaj pravni subjekt protiv koga je upereno traženje pravne zaštite

Stranke su: onaj ko tuži i onaj ko je tužen, onaj ko preduzima parnične radnje u svoje ime

Pitanje: Da li je za procesni pojam stranke bitno u čijem interesu stranka vodi parnicu i preduzima parnične radnje?

☀ Ideja stranaka sadržana je u parnici i ne treba je tražiti izvan parnice

☀ Šta treba posmatrati? – Položaj stranke u procesnom odnosu!!

☀ Irelevantno je da li je stranka subjekt materijalnopravnog odnosa u kome je došlo do spora!!!

Stranka u funkcionalnom smislu

- Stranka po funkciji, po dužnosti
- Onaj ko je posebnim propisima ovlašćen da tuži iako nije subjekt spornog materijalnopravnog odnosa
- Onaj ko štiti tuđja subjektivna prava i interese ili javni interes

Ko su stranke po funkciji?

Javni tužilac, javni pravobranilac, organ starateljstva, staratelj zaostavštine, staratelj imovine, zakonski zastupnik, kada u svoje ime tuži

Tužilac i tuženi

Tužilac - onaj ko u svoje ime podiže tužbu i vodi parnicu

- u svom interesu
- u tuđem interesu
- u javnom interesu

Tuženi - onaj protiv koga je tužba podignuta

Kada i kako stranke stižu stranački položaj?

Procesni položaj tužioca i tuženog

Jednaki pred zakonom - jednaki pred sudom

JEDNAK PROCESNI POLOŽAJ - jednaka procesna ovlašćenja i procesne dužnosti

ZAKONSKI JEDNAKI - FAKTIČKI NEJEDNAKI

Tužilac i tuženi

Po čemu su nejednaki?

- ✿ Po specifičnim funkcijama u parnici
- ✿ Po obrazovanju i pravničkom znanju
- ✿ Po bogatstvu
- ✿ Po...

Čiji je procesni položaj povoljniji?

Pravne posledice stranačkog svojstva

Zašto je važno da se zna ko su stranke u konkretnoj parnici?

- U sopstvenoj parnici stranka ne može biti sudija, umešač, veštak...
- Prebivalište stranaka (tuženog) značajno je za određivanje mesne nadležnosti
- Dejstva vođenja parnice i dejstva presude pogadjaju stranku
- .....

Kakva je sudbina odluke donete u parnici u kojoj je sudelovala samo jedna stranka?

Odluka je bez dejstva

Odluka je nepostojeća - (inegzistentna)

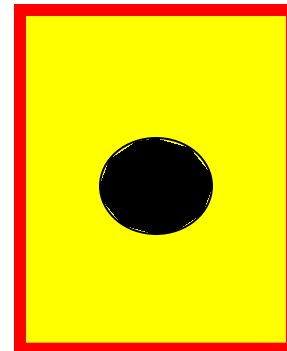
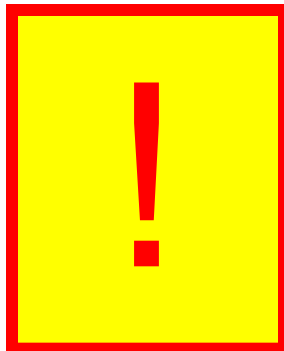
**Koga pogađa pravno dejstvo odluke u
parnici u kojoj je tužilac stranka u
funkcionalnom smislu?**

a) Stranku u funkcionalnom smislu?

b) Stranku u materijalnopравnom smislu?

Stranka *ad hoc*

- Zastrašujuće deluje!!!
- Ustvari, veoma je jednostavno...!
- Stranka *ad hoc* – incidentalna stranka, učesnik u širem smislu, lice o čijim pravima ili procesnim dužnostima sud odlučuje

Ko su stranke *ad hoc*?

Npr.

- Svedok, kad sud odlučuje o njegovom zahtevu za naknadu troškova dolaska pred sud
  - Svedok koga sud kažnjava zbog neopravdanog nedolaska pred sud
  - Veštak, kad sud odlučuje o visini njegove nagrade za veštačenje
- ....

Da li između suda i stranke *ad hoc* postoji procesni odnos?
POSTOJI, ali je taj odnos je **periferni procesni odnos**,
potpuno nezavistan od parničnog procesnog odnosa i ne utiče
na tok parnice.

Kako se naziva postupak u kome sud odlučuje o pravu stranke ad hoc?

Incidentalni postupak

postupak u parnici

postupak u parnici

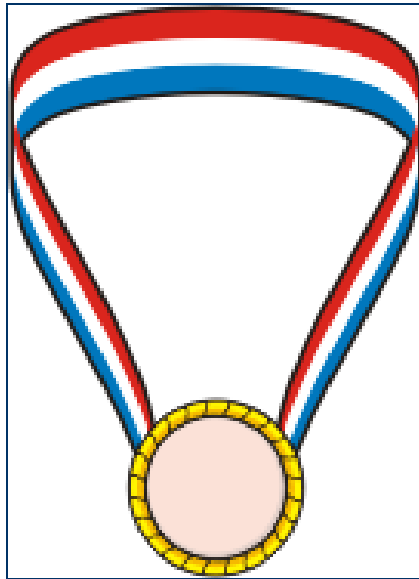
P a r n i c a

Tri "stranačka atributa"

**Stranačka
sposobnost**

**Parnična
sposobnost**

**Postulaciona
sposobnost**

**Procesna
legitimacija**

Stranačka sposobnost

- “Procesna pravna sposobnost” (pojam procesnog prava)
  - Apstraktna mogućnost da se bude tužilac ili tuženi
  - Stranačka sposobnost = stranačko svojstvo
- /

Uslov za stranačku sposobnost – pravna sposobnost

Šta je pravna sposobnost ?

Sposobnost da se...

Ko su stranački sposobni subjekti?

**Svi pravno sposobni subjekti
Svako fizičko lice i svako pravno lice**

**Kada fizička lica stiču, a kada gube stranačku sposobnost?
(Da li je nasciturus stranački sposoban?!)**

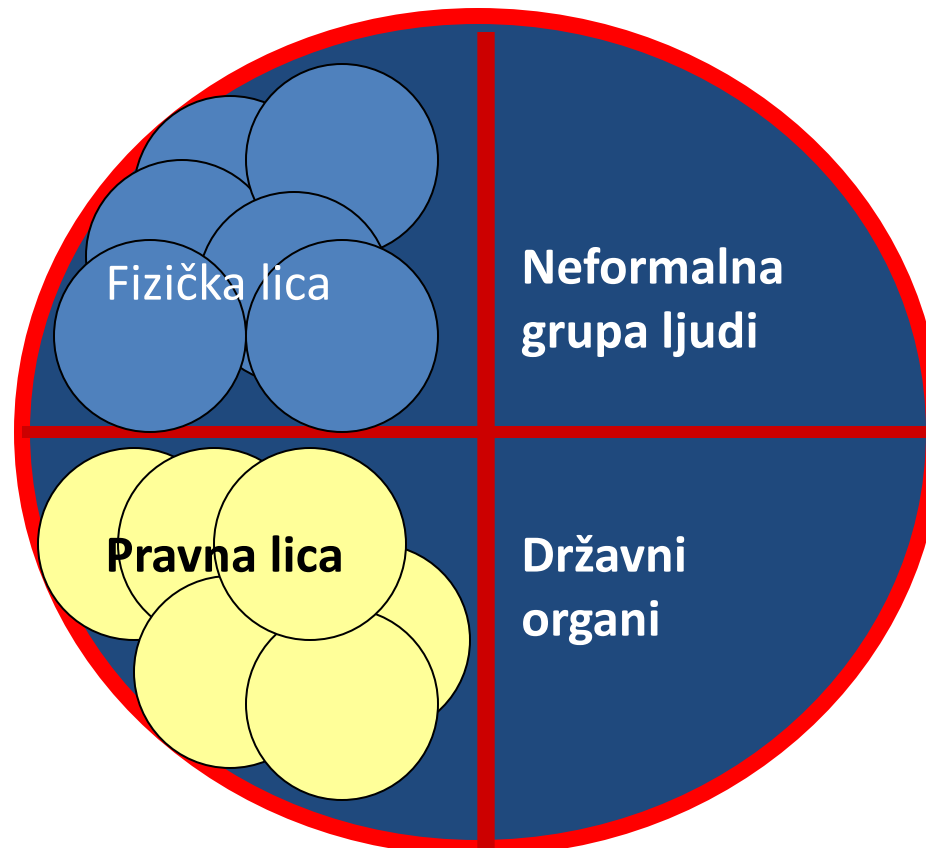
Kada pravna lica stiču, a kada gube stranačku sposobnost?

Ima li “nekoga” ko je stranački sposoban, a nije pravno sposoban?

Stranačka sposobnost

Pravna sposobnost

Stranačka sposobnost širi pojam od pojma pravne sposobnosti

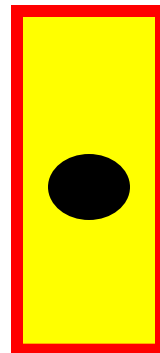
Kome sud priznaje stranačku sposobnost?

Priznanje “prava stajanja pred sudom”

ius standi in iudicio

Ova sposobnost priznaje se izvesnim

OBLICIMA UDRUŽIVANJA

OBLIK UDRŽIVANJA

OBLIK UDRUŽENJA

Pod kojim uslovima sud priznaje stranačku sposobnost tzv. oblicima udruživanja?

- ☀ Dopušteni ciljevi delovanja

- ☀ Organi upravljanja

- ☀ Sredstva

- Odluka važi samo za konkretnu parnicu

- Protiv odluke kojom je **priznata** stranačka sposobnost **nije dopuštena** žalba

- Protiv odluke kojom je **odbijen** zahtev za priznavanje stranačke sposobnosti **dopuštena je žalba**

Dve maloletničke bande su u imovinskopravnom sporu. Može li im sud priznati stranačku sposobnost i rešiti njihov spor?

Značaj stranačke sposobnosti

- Procesna pretpostavka o kojoj sud vodi računa *ex officio* u toku čitavog postupka
- Lice koje se pojavljuje u ulozi stranke mora imati stranačaku sposobnost permanentno, u toku čitavog postupka

Treba li sud da pokuša da otkloni nedostatak koji se tiče stranačke sposobnosti?

SANKCIJA - ODBACIVANJE TUŽBE

Šta ako se nedostatak ne primeti u prvostepenom postupku?

Pravni lekovi

- žalba
- ponavljanje postupka

Zadatak

- ▶ Sedam strastvenih lovaca angažovalo je građevinsku firmu da izgradi montažnu lovačku kuću u ataru sela Kupinovo. Svi su uložili sredstva i vlasiku građevinske firme isplatili 100.000 dinara akontacije. Pošto radovi nisu ni započeti do isteka roka za završetak radova, lovci su rešili da pokrenu sudski postupak.
  - Šta bi tužbom mogli da traže?
  - Da li postoji neka procesna smetnja za vođenje parnice?
  - Ako smetnja postoji, kako se može otkloniti?

Zadatak

- U toku parnice koja se vodi između oca, kao tužioca, i sina, kao tuženog, tuženi je obavestio sud da je tužilac umro.
- Kako sud treba da postupi?

Parnična sposobnost

”procesna delatna sposobnost”

**Sposobnost stranke da punovažno
preduzima parnične radnje
(ne bilo kako, več PUNOVAŽNO!!!)**

USLOVI ZA PARNIČNU SPOSOBNOST:

Stranačka sposobnost

Poslovna sposobnost

Stranačka i parnična sposobnost

- Stranačka sposobnost uslov za parničnu sposobnost
- Parnična sposobnost uža od stranačke sposobnosti

Ona su:

Stranački
sposobna

Parnično
nesposobna

Poslovna sposobnost i parnična sposobnost

Dva različita pojma

Poslovna sposobnost – potpuna i ograničena

Parnična sposobnost – uvek potpuna i bezuslovna

Za punovažno preduzimanje parničnih radnji traži se ista ona sposobnost koja je neophodna za valjano zasnivanje prava i obaveza !!!

ZAŠTO???

STRANKA U KONKRETNOJ PARNICI ILI JE PARNIČNO SPOSOBNA ILI PARNIČNO NESPOSOBNA. ZAŠTO???

Parnično (ne)sposobna stranka

- Parnično sposobna stranka može da preduzima sve parnične radnje
- Parnično nesposobna stranka ne može da preduzme nijednu parničnu radnju

Logika ovog važnog pravila:

Zamislite kako bi izgledao tok parnice ako bi dejstvo parničnih radnji bilo uslovljeno njihovim odobrenjem od strane zakonskog zastupnika stranke...

Parnica “ne trpi” uslovljene parnične radnje

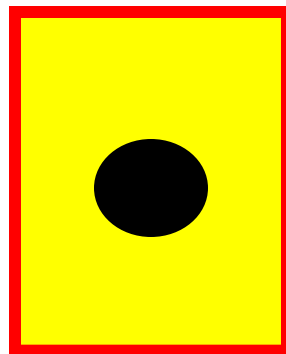
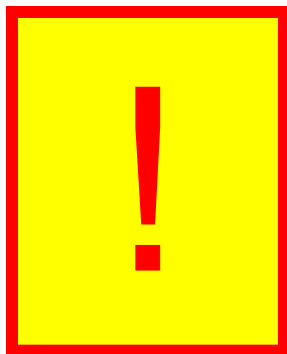
Parnične radnje deluju automatski, onda kada i onako kako su preduzete!!

Parnična sposobnost fizičkih lica

- Potpuno poslovno sposobna lica -
Parnično sposobna
- Delimično poslovno sposobna lica
Parnično sposobna u granicama svoje
poslovne sposobnosti
- Potpuno poslovno nesposobna lica
Parnično nesposobna

Šta znači izraz “u granicama svoje poslovne sposobnosti”?

Znači li - sposobnost za preduzimanje pojedinih (samo nekih) parničnih radnji? NE

Delimično poslovno sposobna lica parnično su sposobna u parnicama koje se vode povodom onih građanskopravnih odnosa u pogledu kojih su ta lica poslovno sposobna !!!

PRIMER:

Licu je delimično oduzeta parnična sposobnost tako što mu je uskraćena mogućnost da samostalno raspolaže svojom imovinom

Da li je on parnično sposoban u brakorazvodnoj parnici?

Da li je on parnično sposoban u parnici za deobu bračne tekovine?

Parnična sposobnost maloletnika

Maloletna lica parnično su sposobna u granicama svoje poslovne sposobnosti

- Da li je maloletnik star 16 godina parnično sposoban u paternitetskoj parnici u kojoj se traži da se utvrdi da je on otac deteta?
- Da li je zaposleni maloletnik parnično sposoban u parnici povodom spora iz radnog odnosa?
- Da li je maloletnik parnično sposoban u parnici zbog smetanja državine

Kakva je parnična sposobnost maloletnika koji je uz dozvolu suda sklopio brak?

Kakva je parnična sposobnost maloletnika koji je sudskom odlukom emancipovan?

Parnična sposobnost stranca

Procenjuje se prema zakonu države čiji je državljanin

Može li stranac pred našim sudom postati parnično sposoban?

Pod kojim uslovima?

- da je parnično sposoban po zakonu Srbije
- da je izjavio da preuzima postupak

Parnična sposobnost pravnih lica

Pravna lica su poslovno sposobna

Pravna lica su parnično sposobna

- ❖ **Pravna lica, po prirodi stvari, nisu sposobna za preduzimanje parničnih radnji!**
- ❖ **Ovu sposobnost imaju samo fizička lica jer je suština parnične radnje u aktivnom telesnom držanju**
- ❖ **Zato pravna lica u parnici zastupa njihov zastupnik – zastupnik pravnog lica**

Parnična sposobnost državnih organa

Parnično sposobni iako nemaju ni pravnu ni poslovnu sposobnost

Parnična sposobnost omogućava državnom organu da ostvari svoju funkciju

Da li je javni tužilac lice u pravu?

Značaj parnične sposobnosti

- ✿ Procesna pretpostavka koja se tiče stranke
- ✿ Treba da postoji u toku čitavog postupka
- ✿ O ovoj procesnoj pretpostavci sud vodi računa ex officio
- ✿ Ako stranka nije parnično sposobna, sud je dužan da otkloni ovaj nedostatak

Šta sud preduzima ako je tužilac parnično nesposoban?

Šta sud preduzima ako je tuženi parnično nesposoban?

Šta ako...?

Šta ako je nedostatak parnične sposobnosti ostao neprimećen?

Učinjena je povreda postupka koja ima bitni značaj

Žalba - sankcija – ukidanje odluke

Ponavljanje postupka

Pitanja...

1. Može li stranka punovažno da preduzima radnje u postupku u kome se odlučuje o njenoj parničnoj sposobnosti?
2. Šta će se dogoditi ako stranka u toku parnice izgubi parničnu sposobnost?

Parnična (ne)sposobnost

Faktička (ne)sposobnost

- Dve različite (ne)sposobnosti
- Kada je stranka faktički nesposobna za preduzimanje parničnih radnji?
  - Kada ne poznaje jezik suda
  - Kada je nepoznatog boravišta
  - Stranka koja ne čuje, ne govori, ne vidi...

Stranka koja je faktički nesposobna za preduzimanje parničnih radnji parnično je sposobna

Zadatak je suda da joj omogući preduzimanje radnji!!

Šta je postulaciona sposobnost?

Sposobnost parnično sposobne stranke da sama, lično i neposredno preduzima parnične radnje; da sopstvenim izražajnim sredstvima, preduzima parnične radnje

Postulaciono nesposobna stranka ima posebno kvalifikovano lice, koje u njeno ime i za njen račun preduzima parnične radnje

Parnična sposobnost – uslov postulacione sposobnosti

Parnično nesposobna stranka je i postulaciono nesposobna

U našem pravu važi pravilo...

Sve parnično sposobne stranke su i postulaciono sposobne

Parnično sposobna stranka može se opredeliti:

- ✿ da sama lično i neposredno vodi parnicu, tj. da preduzima parnične radnje
- ✿ da angažuje punomoćnika koji će u njeno ime i za njen račun voditi parnicu, tj. preduzimati parnične radnje

Princip slobodnog advokatskog zastupanja

Pitanje:

Može li postulaciono nesposobna stranka odredjivati granice ovlašćenja svom punomoćniku?

Odgovor: može, ali ne može sama, lično preduzimati parnične radnje!!

Postulaciona sposobnost

Faktička sposobnost

Postulaciona sposobnost NIJE faktička sposobnost za preduzimanje parničnih radnji!

Postulaciona nesposobnost pravni pojam – procesna smetnja

Faktička nesposobnost – faktička smetnja (osoba koja ne govori, ne čuje, ne poznaje jezik suda...)

Šta sud preduzima ako je stranka faktički nesposobna za preduzimanje parničnih radnji?

Određuje lice koja će takvoj stranci omogućiti da preduzme radnju i sazna sadržinu radnje svog parničnog protivnika

Sud određuje tumača, odnosno prevodioca

Izuzeci od pravila...

- NISU postulaciono sposobne političko-teritorijalne jedinice - republika, pokrajina, grad, opština, njihovi fondovi, organi i organizacije

Njih u parnici zastupa ovlašćeni

JAVNI PRAVOBRANILAC

Javni pravobranilac- zastupnik po zakonu

Nije u pitanju “igra reči”...

zakonski zastupnik i
zastupnik po zakonu

dve posebne kategorije zastupnika

Pitanje:

Zašto je zakonodavac predvideo pravilo da političko-teritorijalne jedinice zastupa javni pravobranilac?

Postulaciona nesposobnost stranaka

- Postulaciona nesposobnost stranaka u postupku po vanrednim pravnim lekovima
- Stranka kojoj je postavljen besplatni punomoćnik – ograničeno postulaciono sposobna

Postulaciona sposobnost tiče se i zastupnika...

- Svi parnično sposobni zakonski zastupnici i zastupnici pravnih lica - postulaciono su sposobni
- Punomoćnik fizičkog lica je postulaciono sposoban ako je advokat ili član porodice stranke (čl. 85. ZPP)
- Punomoćnik pravnog lica je postulaciono sposoban ako je advokat ili diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom koji je stalno zaposlen u pravnom licu

Punomoćnik stranke (fizičkog i pravnog lica) koji nije advokat postulaciono je nesposoban u postupku po vanrednim pravnim lekovima

Značaj postulacione sposobnosti

Procesna pretpostavka o kojoj sud vodi računa *ex officio*

Ako sud primeti da ova procesna pretpostavka nije ispunjena, preduzima mere za otklanjanje nedostatka

Ako sud ne otkloni nedostatak, postoji bitna povreda postupka po samom zakonu i razlog za ulaganje redovnih i vanrednih pravnih lekova

**STVARNA
LEGITIMACIJA**

**PROCESNA
LEGITIMACIJA**

Dve potpuno različite pravna fenomena!

Stvarna legitimacija

Legitimatío ad causam

Gradjanskopravna legitimacija – tužbena pretpostavka od koje zavisi osnovanost tužbenog zahteva

Stvarno legitimisana stranka - nosilac prava, odnosno obaveze u materijalnopravnom odnosu povodom koga je spor nastao

Stvarna legiimacija – materijalnopravna veza između konkretnog zahteva za presudu i lica koja su u tužbi označena kao tužilac i tuženi

Stvarna legitimacija

Tužilac je aktivno stvarno legitimisan ako je nosilac pravnog ovlašćenja

Tuženi je pasivno stvarno legitimisan ako je nosilac pravne dužnosti

Stvarna legitimacija nije procesno, već materijalnopravno pitanje – pretpostavka od koje zavisi osnovanost tužbenog zahteva

Pitanje:

Kakvu odluku sud donosi ako se utvrdi da ne postoji aktivna ili pasivna stvarna legitimacija?

Odgovor:

ODBIJA TUŽBENI ZAHTEV KAO NEOSNOVAN

Pitanja:

☀ Ko ukazuje na nedostatak stvarne legitimacije?

TUŽENI, svojim prigovorom

☀ Kakava je priroda prigovora o nepostojanju aktivne, odnosno pasivne stvarne legitimacije?

MATERIJALNOPRAVNI prigovor

☀ Ispituje li sud *ex officio* postojanje ove tužbene pretpostavke? - NE

☀ Da li nepostojanje aktivne, odnosno pasivne stvarne legitimacije sud uzima u obzir ako je ono vidljivo iz celokupne procesne gradje? - DA

Procesna legitimacija

Legitimatio ad processum

Ovlašćenje za vođenje parnice – ovlašćenje stranke da u sopstveno ime vodi parnicu

Ovlašćenje na vođenje parnice nije građanskopravno ovlašćenje koga se titular može odreći

Procesna legitimacija - ovlašćenje konkretnog tužioca da protiv konkretnog tuženog pokrene konkretnu parnicu

Procesna legitimacija – aktivna i pasivna

Tužilac – aktivno legitimisan

Tuženi – pasivno legitimisan

Kako se ocenjuje procesna legitimacija?

S obzirom na konkretne stranke i konkretnu parnicu svaka parnica je determinisana u subjektivnom i objektivnom smislu – stranke su konkretna lica i parnica ima konkretan predmet

Gde se krije odgovor na pitanje da li postoji procesna legitimacija?

U normama materijalnog prava, a NE u normama procesnog prava!

Kako se utvrđuje procesna legitimacija?

Ispitivanjem postojanja **pravnog interesa** tužioca da istakne **KONKRETNI** zahtev za presudu i uperi ga protiv **KONKRETNOG TUŽENOG**

Dva načina za utvrđivanje pravnog interesa:

1. Na osnovu materijalnopravne norme koja određene subjekte izričito ovlašćuje da traže određenu pravnu zaštitu
sama norma, *a priori*, potvrđuje postojanje pravnog interesa tako da tužilac nije dužan da ga dokazuje (tzv. **tužba na osnovu zakonskog titulusa**)
2. Na osnovu dokazanog konkretnog pravnog interesa za dobijanje povoljne odluke
(tzv. **tužba bez izričitog zakonskog titulusa**)

Procesna legitimacija pripada stvarno legitimisanim licima

- **U kondemnatornim parnicama** – tužilac je procesno legitimisan ako tvrdi da je poverilac i da je tuženi njegov dužnik (dovoljno je samo “tvrdjenje”)
  - **ZAŠTO?**
- **U deklarativnim parnicama** – tužilac je procesno legitimisan ako ima pravni interes da se utvrdi postojanje nekog odnosa, prava ili zahteva koji ima prema tuženom
  - Pravni interes priznat samim zakonom
  - Pravni interes nije priznat samim zakonom, pa je tužilac dužan da ga dokaže

U pojedinim parnicama procesna legitimacija pripada trećim licima/organima

- Ovlašćenje na vođenje određenih parnica priznaje se i trećim licima/organima
- Treća lica/organi parnicu vode u svoje ime, ali u tuđem/javnom interesu.

Primeri procesne legitimacije trećih lica, odnosno organa

- Javni tužilac je zakonom ovlašćen da pokrene parnicu za poništaj braka
- Javni tužilac i svako lice koje ima neposredni pravni interes ovlašćeni su da pokrenu parnicu za utvrdjenje nepostojanja braka
- Izdavač je ovlašćen da pokrene parnicu radi zaštite prava nepoznatog autora ako je delo izdato kao anonimno ili pod pseudonimom
- ....

Značaj procesne legitimacije

Procesna pretpostavka od koje zavisi dopuštenost pružanja pravne zaštite

Procesna pretpostavka o kojoj sud vodi računa po prigovoru tuženog i *ex officio*

Procesna pretpostavka o kojoj se vodi računa samo do donošenja prvostepene odluke; donošenjem odluke eventualni nedostatak biva validiran

Procesna (ne)legitimacija ne utiče na zakonitost odluke i nije razlog za pobijanje odluke pravnim lekovima!

Pitanje:

Kakvu odluku sud donosi ako utvrdi da je tužilac nije aktivno procesno legitimisan ili da tuženi nije pasivno procesno legitimisan?

Donosi rešenje kojim ODBACUJE tužbu kao nedopuštenu

U toku postupka utvrdili ste da tužilac, koji je pokrenuo parnicu za predaju nepokretnosti protiv tuženog, držaoca nepokretnosti, nije vlasnik te nepokretnosti

Kakvu ćete odluku doneti?

- ✿ Presudu kojom se odbija tužbeni zahtev
- ✿ Rešenje kojim se odbacuje tužbu kao nedopušenu
- ✿ Presudu kojom se odbacuje tužba
- ✿ Rešenje kojim se odbija tužbeni zahtev

U toku postupka utvrdili ste da tužilac nema pravni interes da traži utvrđivanje nepostojanja ugovora između dva lica, satuženih u parnici

Kakvu ćete odluku doneti?

- ✿ Presudu kojom se odbija tužbeni zahtev
- ✿ Rešenje kojim se odbacuje tužba kao nedopuštenu
- ✿ Presudu kojom se odbacuje tužba
- ✿ Rešenje kojim se odbija tužbeni zahtev